

УДК 314.15:351.862.6

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/415-417

Мирослав ТРЕЦОВ

професор кафедри
управління та адміністрування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор наук з державного
управління, доцент

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

За даними ООН на поточний момент у світі налічується 6,5 млн біженців з України, зокрема 6 млн наших співгромадян знайшли притулок в Європі, а 475,6 тис – в інших частинах світу, що становить майже п'яту частину громадян України [5].

Експертні дані свідчать, що найбільш важливим моментом перебування українських мігрантів за межами України є питання безпеки, які власне і стали головним тригером масової міграції українців від початку активної фази російсько-української війни, що унеможливило повернення переважної більшості біженців в найближчій перспективі. Більше того половина респондентів, які прийняли для себе рішення не повертатись в Україну, зазначили, що окупація регіону та небезпека перебування на батьківщині власне і зумовили їх рішення.

Швидке припинення активних бойових дій, прискорене відновлення та тенденція до сталого розвитку економіки на фоні відбудова інфраструктури та забезпечення біженців соціальним житлом економічно розвинених регіонах виступають базовими стимулами сприяння поверненню наших співгромадян в Україну. Зокрема, переміщені особи, які виїхали із зони бойових дій мають бажання повернутись із закордону у більш безпечні регіони за умови надання державної допомоги в питаннях забезпечення соціальним житлом, знаходження належних добре оплачуваних вакансій та за умови суттєвої фінансової підтримки протягом періоду адаптації.

Відсутність такої підтримки з боку держави призводить до прискорення адаптації українських мігрантів в країнах їх поточного перебування та вторинної міграції наших співгромадян за кордоном в пошуках більш сприятливих соціальних та економічних умов на фоні зростання рівня зайнятості працездатних українців, та усвідомлення різниці в рівні життя між Україною та країнами розвинутої демократії, що в геометричній прогресії зменшує шанси на повернення на батьківщину висококваліфікованих економічно активних кадрів, яких наша країна вкрай наразі потребує задля забезпечення рівня функціонування економіки, що хоча б на половину покривав потреби у видатках оборонного характеру, не кажучи вже про необхідність в людському капіталі для повоєнного реконструктивного відновлення України [2].

Згідно опитування PAQ Research, що проводилося в листопаді-грудні 2023 року в рамках моніторингу зміни ситуації з біженцями у Чехії з моменту повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, питома вага українців, які прийняли для себе рішення залишитися в Чеській Республіці чи іншій країні постійно зростає та ставить на зараз 58% проти половини станом на червень 2023 року, що посилюється зростанням рівня знання чеської мови особливо серед дітей, а також дорослих українців. Зростає також і кількістю українських дітей та молоді, які відвідують виключно школи та заклади освіти в Чехії, які, на думку батьків, краще інтегруються в чеський колектив. До того ж, молодші біженці більше налаштовані залишитись у Чехії, тоді як люди з низьким рівнем знання чеської мови швидше захочуть повернутися до України. У будь-якому разі повертатися в Україну налаштовані 37% респондентів проти 44% у червні минулого року [3].

Згідно з Директивою ЄС 2001/55/ЄС від 04.03.2022 можливість надання біженцям з України тимчасового захисту передбачена до березня 2025 року, що вже задекларовано більшістю країн ЄС, які розпочали активну політику інтеграції українців, враховуючи їх близьку до європейських цінностей ментальність, відносно високі професійні якості та молодий вік, ніж у вимушених мігрантів з Близького Сходу та Африки.

Зокрема уряди Німеччини, Чехії та Польщі, економіки яких для утримання поточних темпів розвитку критично потребують залучення кваліфікованих кадрів і відкриття нових підприємницьких стартапів, заявляють про зацікавленість країн в інтеграції вимушених мігрантів із України після закінчення терміну тимчасового захисту, що нівелює перспективи економічного відновлення України.

З урахуванням невизначеності щодо реальних термінів вступу України до ЄС та завершення російсько-української війни країни ЄС вже розпочали впроваджувати міграційні програми та зміни до національного законодавства, які спрощують легалізацію перебування українців після закінчення терміну тимчасового захисту та пришвидшеного здобуття громадянства. Зокрема комітет Європейського парламенту з громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ вже розглядає можливість надання нерезидентам ЄС довгострокового резидентства після трьох років перебування в ЄС замість поточних п'яти років [1, с. 71].

Згідно з економічними засадами, окрім гарантій безпеки поверненню вимушених мігрантів буде сприяти передусім досягнення стратегічної мети забезпечення сталого економічного України. Це передбачає зниження рівня корумпованості органів публічного управління та українського суспільства загалом, створення нових робочих місць із співмірним до європейського рівнем оплати праці, ефективну реалізацію державних і місцевих програм стимулювання підприємницьких ініціатив і трансформація соціальної, житлової, промислової та транспортної інфраструктури.

Визначення на законодавчому рівні нових пріоритетів державної міграційної політики в Україні потребує тренд зростання частки тіньової економіки, який значно посилюється з початком активної фази російсько-української війни, що зумовлене зростанням конкуренції на ринку праці за висококваліфіковані кадри, посиленням мобілізації чоловіків та ухиленням їх від мобілізації, виїздом за кордон високої частки населення та інфляційними чинниками, що викликає необхідність застосування практики покриття дефіциту державного бюджету за рахунок трансфертів країн-донорів, яка на поточний момент вже зазнає суттєвої протидії з боку політичних сил та громадян країн партнерів «Контактної групи з питань оборони України» на фоні зниження рівня підтримки України з переходом російсько-української війни в затяжну фазу та корупційними скандалами у вищому політичному керівництві України. Зазначені глобальні тренди вимагають зростання рівня покриття бюджетних видатків на підтримку обороноздатності України та видатків соціального характеру за рахунок вітчизняних платників податків, що потребуватиме впровадження більш жорсткої фіскальної політики, а остання на фоні браку кваліфікованої робочої сили може мати наслідком падіння темпів відновлення економіки та нівелюватиме стимули для реалізації нових бізнес-проектів і притоку інвестиційного капіталу в разі акцентування на оподаткуванні підприємницької діяльності великого та середнього бізнесу в рамках реалізації популістської політики.

Державна міграційна політика в частині поверненню українських біженців в індивідуальному порядку має використовувати такі стимули як надання громадянам компенсації транспортних витрат на повернення в Україну, виплати на покриття базових потреб на новому місці проживання протягом певного періоду часу, надання на короткостроковий період соціального житла та виплат на його подальшу оренду, активні заходи щодо перекваліфікації мігрантів з урахуванням потреб ринку праці, спрощення процедур нострифікації документів про освіту, отриманих закордоном, державне фінансування перекваліфікації і здобуття вищої освіти тощо.

На підставі вищенаведеного констатуємо, що основними пріоритетами державної міграційної політики в контексті забезпечення національної безпеки мають стати використання концепції рещорингу людського капіталу [4], впровадження комплексу організаційних і економічних методів стимулювання повернення вимушених мігрантів та дипломатична співпраця з країнами «Контактної групи з питань оборони України».

---

1. Трещов М.М. Актуалізація архітектури державної міграційної політики України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Т. 34 (73). № 5. С. 69 – 76. URL : <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.5/12>.

2. Geflüchtete aus der Ukraine: Knapp die Hälfte beabsichtigt längerfristig in Deutschland zu bleiben. Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. 2023. URL : <https://www.bib.bund.de/DE/Presse/Mitteilungen/2023/2023-07-12-Gefuechtete-aus-der-Ukraine-Knapp-die-Haelfte-beabsichtigt-laengerfristig-inDeutschland-zu-bleiben.html>.

3. Safarova K., Prokop D., Skvrnak M., Kunc M. Dva roky valky na Ukrajině. V Česku zustava

pres 300 tisíc uprchlíků. Integrace musí pokračovat. PAQ Research. 2024. URL : <https://www.paqresearch.cz/post/dva-roky-pote>.

4. Treshchov M., Munko A. Reshoring as a way of industrial breakthrough of Ukraine for sustainable development. Sustainable development of territories: challenges and opportunities: monograph / Bobrovska O. Yu., Krushelnytska T. A., Prokopenko L. L. [etc.]; ed. by O. Yu. Bobrovska. International Center for Research, Education and Training. MTÜ. Tallinn, Estonia, 2021. С. 97 – 106.

5. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

УДК 37.014

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/417-420

Ірина ТРУБАВІНА

професор кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук, професор

Тамара ВАСИЛЮК

завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук, доцент

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Питання реалізації права на освіту в умовах війни на практиці зтикається з тим, що потрібно освіту здійснювати в умовах війни з урахуванням її ризиків і небезпек для життя і здоров'я здобувачів освіти і вчителів, викладачів, персоналу закладів освіти різного рівня. Водночас питань проведення освітнього процесу в умовах війни на всій території нашої країни та постійних реальних загроз, небезпек і ризиків воєнного характеру педагоги не мають, оскільки підготовки до такої роботи не передбачено було в освітніх програмах підготовки вчителів різного освітнього рівня.

Існуюча світова практика виробила кілька підходів до вирішення проблеми безпечної та безперервної освіти в війну та мирний час [1;2;3;4;5;6]: сутність, принципи і стандарти освіти в умовах конфлікту; декларація безпеки шкіл; вихователь безпеки в закладі освіти та громаді; політика безпеки освітнього закладу: безпечний найм працівників, що передбачає їх перевірку; навчання дітей самозахисту та безпечній поведінці; інформування батьків, педагогічного персоналу та батьків щодо існуючих ризиків і небезпек, правил поведінки і подолання цих небезпек; залучення батьків та дітей до запобігання ризиків і небезпек; охорона закладів освіти від терористів та чужих осіб; кодекси безпеки освітнього закладу; стандарти і правила поведінки дітей в закладі освіти; створення умов для того, щоб можна було почути голос кожної дитини, дізнатися її проблеми і допомогти їй у їх вирішенні; створення школи, дружньої до дитини, відповідно до принципів та стандартів ЮНІСЕФ; механізм скарг в закладі освіти; демократичний стиль спілкування; тривожні валізи, рюкзачки; інформування про безпеки і поведінку, щоб її уникнути чи мінімізувати; тренінги та вебінари, семінари, фільми для персоналу закладів освіти, дітей, батьків про безпечну поведінку онлайн та офлайн; турбота про особисту безпеку і поведінку в умовах війни; розбудова системи укриттів в установах освіти, ТРЦ, установах обслуговування громадян, кімнат тощо; навчання педагогів та учнів до розбудови миру, медіації, ненасильницькому спілкуванню; підготовка педагогів та учнів до розбудови миру, медіації, на засадах педагогіки ненасильства; навчання дітей і педагогів самообороні, захисту від маніпуляцій, ситуацій торгівлі людьми, насильства, жорстокості, булінгу тощо; соціальна профілактика негативних явищ в дитячому середовищі (наркоманії, алкоголізму, паління тощо), види і рівні профілактики; створення просторів, дружніх до дитини як шлях до відволікання дітей від війни і їх успішної соціалізації; формування мислення і способу